

Da jeg forlot Louvre, kunne jeg huske nesten alt jeg hadde sett der. Men Quai Branly – med unntak av arkitekturen – etterlot et mentalt kaos. I Louvre-paviljongen var estetikken satt i høysetet. Dette er åpenbart ikke den eneste måten å stille ut ting på, men det var gjort med konsekvens, og det fungerer. Det gjør ikke Quai Branly – dersom suksess skal måles etter annet enn nyheter og teatralitet.

Sagt på en annen måte: Det er et godt stykke igjen før Vestens og den tredje verdens kulturuttrykk behandles på en likeverdig måte. Mange tilhengere av en 'estetisk' linje mener det samme som den siterte journalisten om forholdet mellom Louvre-ustillingen og Branly. Det samme kan sies om den rendyrkede estetiske linjen – à la Louvre – som følges i *le Musée Dapper*.

Noen kritikere har kontant bedt Branly om å skrelle bort arkitektens Tarzan- og jungleeffekter – inklusive lærbekledd skillevegger (lær som uttrykk for nærhet til naturen), stier og regnskogbemalte vindusflater. Atter andre omtaler Branly som en 'temapark' for eksotiske kulturer eller et 'afrikansk Disney-land'. *Newsweek* skriver at "Jungelmetaforen er så overdrevet at det begynner å virke tåpelig, eller også nedlatende." Ingen enkel kritikk å takle, for en institusjon som i utgangspunktet nettopp skulle motvirke etnosentrisme.

Den aller vanskeligste kritikken

Det er en forskjell med hensyn til resepsjonen av Branly-museet internasjonalt og i Frankrike – om vi ser bort fra kritikken fra de antropologiske fagmiljøene. Med få unntak har den franske pressen alt i alt vært ganske mild i sin vurdering, til dels overveiende positiv. Man tillater seg å kritisere

sider ved museografien, men man rører i mindre grad ved politiske og ideologiske spørsmål omkring (ny)kolonialisme og etnosentrisme. Den riksdekkende avisen *Le Monde* har lagt ned alle våpen og nærmest gjort Branly-prosjektet til sitt eget.

Utenlandsk presse har vært mer kritisk, og det er særlig her koloni-spøkelset og etnosentrismen gjenopplives. *New York Times*-mottakelsen er sitert over. *The Guardian* spør om Branly i sin 'ghettoisering' av denne kunsten risikerer å forevige koloniale stereotyper og klisjéer, mens *The Times* mener at Chirac i sitt forsøk på å fremtre som en forsvarer av en global kulturforståelse faktisk prøver å omskrive historien – når han samtidig gir inntrykk av at "samlingene rent tilfeldig, uskyldig – og lykkeligvis er havnet i Paris, og ikke at dette skyldes anstrengelsene til noen av de grådigste koloniale samlere i europeisk historie." Fra afrikansk hold er det kommet tilsvarende spørsmål og kritikk. Den som har gått hardest ut er tidligere kulturminister i Mali, Aminata Traoré. I en tekst som først sirkulerte lenge på Internet og deretter ble publisert i *La Libération* (20.7.2006) under tittelen "Quai Branly, de glemtes museum", retter hun flengende kritikk mot motsetningen mellom fransk museums- og innvandringspolitikk. Hennes retoriske, men høyaktuelle spørsmål er: Skal våre kunstverk ha statsborgerskap i et land som vi selv ikke har adgang til?

Bakgrunnen er at den franske nasjonalforsamlingen i mai 2006 vedtok en ny lov om innvandring, kalt 'Sarkozy-loven' (etter daværende innenriksminister Nicolas Sarkozy, nå Republikkens president) eller 'Loven om utvalgt immigrasjon' – fordi bare de best kvalifiserte søkerne heretter skal slippe inn i Frankrike. Flere har påpekt at timingen mellom denne loven og åpningen av Branly bare en måned senere

«Den afrikanske Venus».
Bronsefigur av Charles
Cordier, 1851. Cordier
fremstilte en rekke byster
som ble ervervet av og utstilt
i Det naturhistoriske museets
antropologiske galleri, der de
skulle illustrere rasenes histo-
rie. Antropologiske
(voks)modeller ble fremstilt
som et ledd i tidens raseteo-
retisering og frenologi. Disse
vitenskaplige modellene
inspirerte Cordier, som
videreførte dem i sine frem-
stillinger av 'Edle Ville'. Fra
utstillingen 'De mange blikk
på den andre', Branly 2006-
07. Collection Musée de
l'Homme/Daniel Ponsard.

umulig kunne ha vært verre. Branlys samlinger tilhører først og fremst de fattige og umyndiggjorte befolkningene i Mali, Benin, Guinea, Nigeria, Burkina Faso, Kamerun og Kongo, skriver Traoré; "Samlingene utgjør en vesentlig del av kulturarven til nettopp de gruppene som den restriktive innvandringsloven i første rekke sikter mot [...] Det er et smertefullt paradoks at de [...] hvis kreativitet feires, aldri skal kunne stige over [museets] terskel på grunn av loven om utvalgt innvandring."; de er henvist til å se objektene via Internet.

Traoré unnlater heller ikke å fortelle det franske folket om skandalen med ulovlig utførsel av objekter fra Mali og den etterfølgende hvitvaskings-skandalen, som endte med at Frankrike 'overtalte' fattige Mali til å kjøpe statuene tilbake, for så å låne dem ut til Branly – istedet for at Frankrike fulgte opp forslaget om å selv å kjøpe dem, gi dem tilbake til Mali og så låne dem til Branly. "Så hva er det vi feirer", spør hun: "Sakraliseringen av den franske presidentens lidenskap, som han delte med sin [antikvitethandler]venn, samt museumsarkitektens talent? Eller de kulturelle, økonomiske, politiske og sosiale rettighetene til befolkningene fra Afrika, Asia, de to Amerika'er og Oseania?"

Er det håp likevel?

Hva er alternativene? De finnes. Kanskje var det uheldig for mitt førsteinntrykk av Branly at jeg besøkte museet på en kort Paris-stopp på vei hjem fra Washington. Der hadde jeg hatt gleden av å studere det nye *Museum of the American Indian* (2006). Det er et svært vellykket museumsprosjekt, med utstillinger der det er plass til både kontekst og estetikk, der historien spiller opp mot samtiden, der representanter for de ulike indianerkulturene står i dialog

med storsamfunnet og har gjort det under det museografiske arbeidet. Kort sagt et kulturhistorisk museum der det er mye å reflektere over, mye å forstå og mye å nyte. Kontrasten til Quai Branly kunne knapt ha vært større.

Fins det ikke håp? Jo, kanskje det. Branly har rukket å vise et par midlertidige utstillinger. Den mest interessante var den omfangsrike utstillingen *D'un regard l'Autre*, som ble vist fra september 2006 til januar 2007 i museets *Galerie jardin*, Hagegalleriet på 2000 m.² Den vanskelig oversettbare tittelen bygger på en poetisk språkform, brukt – mest i litterært fransk – når det er *fler enn* to ulike synspunkter eller perspektiver, altså: 'sett på den ene og den andre og den tredje osv. ... måten'. Samtidig spilles det på at 'det andre' blir til 'den Andre'. En mer prosaisk gjengivelse på norsk ville kanskje være 'De mange blikk på den Andre'.

Denne utstillingen var nettopp et ambisiøst forsøk på å vise de ulike måter som Vesten har sett på 'den Andre', godt forankret kontekstuellet og med et tidsperspektiv fra de store oppdagelser rundt 1500 frem til i dag. Den viste det meste, fra renessansemenneskets behov for å fremstille de fremmede i form av hårkledde villmenn, via eldre til dels respektfulle og undrende representasjoner, til kolonial rasisme og slaveri, frem til 1900-tallets kunstnerblikk på det gjenkjennelige i det fremmede. Utstillingens center-piece var en utrolig skjoldborg som strittet av hundrevis av spyd og køller – en talende metafor for koloniherrernes besettelse av våpen, erobring, underleggelse og akkumulering. Denne utstillingen var det korrektivet som så sår trengtes til hovedutstillingen i etasjen over – der gjenstandene som materialiserer Frankrikes koloniale fortid står tett i tett, uten at denne fortiden tematiseres.

Mange vil vel mene at det var den midlertidige utstillingen som burde ha vært den permanente.

Rådene fra kritikerne er mange, men kan oppsummeres slik: 'Riv alt innvendig i museet og gi konservatorene tid til å bygge opp nye utstillinger.' Problemet er vel helst å få den allmektige arkitekten, som etter sigende har satt sine betingelser for museografien, til å akseptere noe slikt. Våren 2007 fikk Jean Nouvel i oppdrag å tegne den nye Filharmonien i Paris, et bygg på 20.000 m² med en konsertsal på 2.400 plasser. Så lenge han ikke også får anledning til å bestemme over repertoaret og oppsetningene, kan det bli et riktig flott prosjekt ...

Note

1. Sitert etter Dupaigne 2006: 20-21. Dupaigne er en av de hardeste kritikerne av Branly, og jeg kan ikke slutte meg til alt han skriver. Jeg har heller ikke hatt anledning til å sjekke konteksten for dette sitatet. På den andre siden er det fremkommet en rekke liknende synspunkter fra andre.

Litteratur

Dupaigne, Bernhard 2006. *Le scandale des arts premiers. La véritable histoire du musée du quai Branly*. Paris: Mille et une nuits.

Kannibals & Vahinés. Imagéries des mers du Sud. 2002. Paris: Seuil.

Le Fur, Yves (ed.) 2006. *D'un regard l'Autre. Histoire des regards européens sur l'Afrique, l'Amérique et l'Océanie*. Paris: Musée du quai Branly.

Quai Branly, le musée de l'Autre. 2006. *Télérama* hors série: Ethnologie et arts premiers (Temautgave av *Télérama*, juni 2006)

Rogan, Bjarne 2003. Mot et postnasjonalt og et postkolonialt museum. Et fransk museumslandskap i forvandling. I: Amundsen, Arne Bugge & al.: *Museer i fortid og nåtid. Essays i museumslandskap*. Oslo: Novus forlag.

Artikkelen bygger i hovedsak på gjentatte besøk i de omtalte museene, samt gjennomgang av større antall avisartikler og nettinnlegg. En særlig takk til professor Jean Guibal, Grenoble, for adgang til hans klipparkiv over franske avisartikler om Branly.